

Bernhard Schlink
—
Het eerste weekend

Roman

Vertaling
Gerda Meijerink

Cossee
Amsterdam

I

Even voor zevenen was ze er. Ze had verwacht zo vroeg in de ochtend sneller vooruit en eerder aan te komen. De vertraging door de talloze wegwerkzaamheden had haar nerveus gemaakt. Zou hij naar buiten komen, vergeefs naar haar uitkijken en dan teleurgesteld en ontmoedigd zijn? In de achteruitkijkspiegel ging de zon op – ze was de zon liever tegemoet gereden dan ervan weg, ook al was ze er dan door verblind.

Ze parkeerde waar ze altijd had geparkeerd en legde de korte afstand naar de poort even langzaam af als ze altijd had gedaan. Ze zette alles wat met haar eigen leven te maken had uit haar hoofd en maakte ruimte voor hem. Weliswaar had hij altijd al een vast plekje in haar hoofd – er ging geen uur voorbij zonder dat ze zich afvroeg wat hij op dat moment deed, hoe het op dat moment met hem ging, maar wanneer ze met hem samen was, bestond voor haar alleen hij. Nu zijn leven niet langer stilstond, maar weer in beweging kwam, had hij haar aandacht meer dan ooit nodig.

Het oude, uit zandsteen opgetrokken gebouw lag in de zon. Weer trof het haar als eigenaardig dat een gebouw zo'n vreselijk doel diende en toch zo mooi kon zijn: de muur met de wilde wingerd, gras- en saggroen in de lente en de zomer, geel en rood in de herfst, de kleine torentjes op de hoeken en de grote toren in het midden, waarvan de ramen aan de ramen van een

kerkdeden denken, de zware poort, afwijzend, alsof hij niet de bewoners binnen, maar hun vijanden buiten wilde sluiten. Ze keek op haar horloge. De mensen daarbinnen lieten je graag wachten. Het was haar regelmatig overkomen dat ze een bezoek van twee uur had aangevraagd en dan na het toegestane ene uur gewoon niet was opgehaald, zodat ze nog een halfuur of drie kwartier bij hem had gezeten zonder nog echt bij hem te zijn.

Maar toen om zeven uur de klokken van de nabijgelegen kerk begonnen te luiden, ging de poort open en kwam hij met zijn ogen knipperend tegen de zon naar buiten. Ze stak de straat over en omhelsde hem. Ze omhelsde hem voordat hij de twee grote tassen kon neerzetten, en hij onderging haar omhelzing zonder die te beantwoorden.

‘Eindelijk,’ zei ze, ‘eindelijk.’

‘Laat mij rijden,’ zei hij toen ze bij de auto stonden, ‘ik heb er zo vaak van gedroomd.’

‘Durf je wel? Er wordt tegenwoordig sneller gereden, en het verkeer is drukker.’

Hij stond erop, en bleef ook rijden toen het zweet van inspanning op zijn voorhoofd verscheen. Ze zat gespannen naast hem en zei niets wanneer hij in de stad bij het afslaan en op de snelweg bij het inhalen fouten maakte. Totdat er een wegrestaurant werd aangekondigd en ze zei: ‘Ik ben toe aan een ontbijt, ik ben al vijf uur op.’

Ze had hem eens in de twee weken in de gevangenis bezocht. Maar toen hij met haar langs het buffet liep, het dienblad vollaadde, bij de kassa stond, van de wc kwam en tegenover haar zat, had ze een gevoel alsof ze hem na lange tijd terugzag. Ze zag hoe oud hij was geworden, ouder dan ze bij haar bezoekjes had waargenomen of zichzelf had bekend. Hij was nog steeds een goed uitzijnde man, lang, hoekig gezicht, heldergroene ogen, vol, grijsbruin haar. Maar zijn slechte houding accen-

tueerde zijn buikje, dat niet bij zijn magere armen en benen paste, hij liep niet, maar slofte, zijn gezicht was vaal, en de rimpels, kriskras over zijn voorhoofd en loodrecht en lang in zijn wangen, duiden niet op concentratie, maar eerder op uitputting. En als hij sprak – ze schrok hoe traag en aarzelend hij op haar woorden reageerde, en van de ongecontroleerde, nerveuze gebaren waarmee hij zijn woorden kracht probeerde bij te zetten. Waarom was haar dat bij haar bezoeken nooit opgevallen? Wat was er met hem aan de hand? Wat speelde zich allemaal in hem af?

‘Gaan we naar jou?’

‘We gaan het weekend naar buiten. Margarete en ik hebben in Brandenburg een huis gekocht, in slechte staat, zonder verwarming, zonder elektriciteit, en water alleen buiten uit de pomp, maar met een groot oud park eromheen. Nu, in de zomer, is het daar schitterend.’

‘Hoe koken jullie?’

Zelachte. ‘Interesseert je dat? Op butagas. Voor het weekend heb ik een reservefles aangeschaft; ik heb je oude vrienden uitgenodigd.’

Ze had gehoopt dat hij daar blij mee zou zijn. Maar hij liet er niets van blijken. Hij vroeg alleen: ‘Wie?’

Ze had er goed over nagedacht. Wie van de oude vrienden zouden hem goeddoen, wie zouden hem terughoudend of gesloten maken? Hij moet onder de mensen, had ze tegen zichzelf gezegd. Bovendien heeft hij hulp nodig. En van wie anders dan van zijn oude vrienden? Uiteindelijk hield ze het erop dat degenen die blij waren met haar telefoontje en wilden komen, ook de juiste waren. Bij sommigen die afzeiden, merkte ze dat het hun oprecht speet; ze zouden graag zijn gekomen als ze het eerder hadden geweten en zich niet al iets anders hadden voorgenomen. Maar hoe had het anders gemoeten? Het ontslag was onverwacht gekomen.

‘Henner, Ilse, Ulrich met zijn nieuwe vrouw en zijn dochter, Karin met haar man, natuurlijk Andreas. Met jou, Margarete en mij erbij zijn we met z’n tienen.’

‘Marko Hahn?’

‘Wie?’

‘Je weet wel, hij heeft me heel lang alleen geschreven, kwam vier jaar geleden voor het eerst op bezoek, en sindsdien heel trouw en met grote regelmaat. Naast jou is hij...’

‘Je bedoelt die gek die je bijna je gratie heeft gekost?’

‘Hij heeft alleen maar gedaan waarom ik hem heb verzocht. Ik heb het toespraakje zelf geschreven, ik wist voor wie het bestemd was en voor welke gelegenheid. Je kunt hem niets verwijten.’

‘Jij kon niet weten wat je aanrichtte. Hij wist het en heeft je er niet van weerhouden, maar je erin laten lopen. Hij maakt misbruik van je.’ Ze was weer even razend als op de ochtend waarop ze in de krant had gelezen dat op een obscuur links congres over geweld een brief van hem was voorgelezen. Daarmee, had de krant geschreven, had hij blijk gegeven van zijn onvermogen tot inkeer en berouw – aan zo iemand mocht geen gratie worden verleend.

‘Ik bel hem en nodig hem uit.’ Hij stond op, zocht en vond in zijn broekzak wat kleingeld en liep naar de telefoon. Zij stond ook op, wilde hem nalopen en tegenhouden, ging zitten. Toen ze merkte dat het gesprek stokte, stond ze weer op, ging naar hem toe, pakte de hoorn en beschreef de route naar haar huis. Hij sloeg zijn arm om haar heen, en dat deed haar zo goed dat ze zich met hem verzoende.

Toen ze weer reden, zat zij aan het stuur. Na een poosje vroeg hij: ‘Waarom heb je mijn zoon niet uitgenodigd?’

‘Ik heb hem gebeld, en hij gooide de hoorn erop. Toen heb ik hem een brief geschreven.’ Ze haalde haar schouders op. ‘Ik wist dat je hem er graag bij wilde hebben. Ik wist ook dat

hij niet zou komen. Hij heeft zich al lang geleden van je afgekeerd.'

'Dat was hij niet. Dat waren zij.'

'Wat maakt het voor verschil? Hij is degene geworden die zij hebben opgevoed.'

2

Henner wist niet wat hij van het gemeenschappelijke weekend moest vinden en wat hij moest verwachten van het weerzien met Jörg, met Christiane, met de andere oude vrienden. Toen Christiane belde, had hij meteen toegezegd. Omdat hij in haar stem iets smekends had vernomen? Omdat jeugd-vriendschap aanspraak mag maken op levenslange loyaliteit? Uit nieuwsgierigheid?

Hij arriveerde vroeg. Op de kaart had hij gezien dat Christianes huis aan een natuurgebied grensde, en hij wilde voor het weerzien graag nog wat hardlopen. Hardlopen, je longen volpompen, je hoofd leegmaken. Pas woensdag was hij van een conferentie in New York onder het regime van zijn overvolle bureau en overvolle agenda teruggekeerd.

Verbaasd zag hij hoe statig Christianes buitenverblijf was: bakstenen tuinmuren, een ijzeren hek, hoge eiken voor het huis en een groot park erachter, het huis een honderden jaren oude buitenplaats. Alles was in slechte staat. Het dak was bedekt met roestige golfplaten, het pleister van het huis brokkelde en schimmelde, en het gazon dat zich ooit voor het terras aan de achterzijde van het huis had uitgestrekt, was met struiken en bomen dichtgegroeid. Maar de ramen waren nieuw, voor het huis lag een nieuwe laag grind, op het terras stonden houten tuinmeubelen, een tafel en vier stoelen uitgekapt, andere tafels en stoelen nog ingeklapt, en de

paden die door het park liepen, waren van begroeiing ontdaan.

Henner liep een van de paden op en dook onder in een stille, groene boswereld; boven zijn hoofd zag hij geen hemel, maar gebladerte waarin het zonlicht speelde, en aan weerszijden van het met gras begroeide pad leek het bos door de wirwar van stammen en struiken ondoordringbaar. Een tijdlang hipte op het pad een vogel voor hem uit; hij verdween zo plotseling dat Henner niet had kunnen zeggen waarheen hij was verdwenen, en of hij was weggehipt of weggevlogen. Henner besepte dat het pad zo kronkelde omdat de architect het park een weidse indruk had willen laten maken. Toch voelde hij zich als in een toverbos, alsof er een doem op lag die hem bellette er weer uit te komen. Juist toen hij dacht dat hij er ook helemaal niet meer uit wilde, was de boswereld ten einde en stond hij voor een brede beek. Aan de overkant lagen akkers, en in de verte een dorp met een kerktoren en graansilo's. Nog steeds was het heel stil.

Stroomafwaarts zag hij een vrouw op een bank zitten. Ze had zitten schrijven, schrift en potlood in haar schoot gelegd en keek naar hem. Hij liep naar haar toe. Een grijze muis, dacht hij, onopvallend, saai, onzeker. Ze keek hem aan. 'Ken je me niet meer?'

'Ilse!' Hoe vaak overkwam het hem niet dat hij iemand die hem vertrouwd was tegenkwam en dan domweg niet op de naam kon komen – hij was blij dat hij nu ook eens een keer meteen de naam wist bij een gezicht dat hij bijna niet had herkend. Toen hij Ilse ergens in de jaren zeventig voor het laatst had gezien, was ze een mooie jonge vrouw geweest, neus en kin een beetje spits, haar mond een beetje streng, haar houding altijd licht gebogen om de aandacht af te leiden van haar grote borsten, maar ze had er stralend uitgezien met haar lichte huid, blauwe ogen en blond haar. Nu zag Henner dat stralende niet meer, ook al reageerde ze met een vriendelijke

glimlach op het weerzien en herkennen. Hij raakte in verlegenheid, alsof het pijnlijk was dat ze niet meer was wie ze vroeger was en beloofd had te blijven.

‘Hoe gaat het met je?’

‘Ik heb vrij genomen. Drie uur Engels – mijn vriendin is voor me ingevallen en heeft het ongetwijfeld goed gedaan, maar het was me liever als ze zou bellen of als ik haar zou kunnen bereiken.’

Ze keek hem aan alsof hij haar kon helpen. ‘Dat heb ik nog nooit gedaan: zomaar vrij nemen.’

‘Waar geef je les?’

‘Ik ben gebleven. Toen jullie weg waren, heb ik mijn studie afgemaakt, een baantje gevonden, en daarna ben ik op mijn oude school gaan werken. Ik geef nog steeds Duits, Engels, kunstgeschiedenis.’ Alsof ze het allemaal achter de rug wilde hebben, vervolgde ze: ‘Ik heb geen kinderen. Ik ben niet getrouwd. Ik heb twee katten en een eigen woning op de berg met uitzicht over het dal. Ik vind het leuk om les te geven. Soms vind ik dertig jaar wel genoeg, maar zo ervaart waarschijnlijk iedereen het in zijn beroep. En lang duurt het toch niet meer.’

Henner wachtte tot zij hem zou vragen hoe het met hem ging. Toen die vraag niet kwam, vroeg hij verder. ‘Ben je altijd met Christiane en Jörg in contact gebleven?’

Ze schudde haar hoofd. ‘Christiane ben ik een paar jaar geleden in Frankfurt op het station tegen het lijf gelopen; door de sneeuw was de dienstregeling in de war geraakt, en we wachtten allebei op onze aansluiting. Sindsdien hebben we af en toe met elkaar getelefoneerd. Ze zei dat ik Jörg een brief moest schrijven, maar heel lang durfde ik dat niet. Toen hij het verzoek had ingediend, kwam ik er uiteindelijk toe. “Ik vraag niet om genade. Ik heb tegen deze staat gestreden, en de staat heeft tegen mij gestreden, en we zijn elkaar niets verschuldigd. We

zijn alleen trouw verschuldigd aan onze eigen overtuiging.” Herinner je je dat? Die bekendmaking dat hij een gratieverzoek had ingediend was zo trots – opeens was Jörg weer de jongen die ik van vroeger kende. Op wie ik verliefd was.’ Ze glimlachte. ‘Hij heeft er nooit iets van gemerkt, en jullie al helemaal niet. Jullie waren allemaal... Ik ben altijd bang geweest voor jullie. Omdat jullie zo heel precies wisten wat goed was en wat verkeerd en wat er gedaan moest worden; omdat jullie zo vastbesloten waren, zo radicaal, onbuigzaam, onversaagd. Voor jullie was alles simpel, en ik schaamde me dat ik het allemaal maar moeilijk vond en niet goed wist hoe het precies zat met het kapitaal en de staat en de heersende klasse, en als jullie het over schoften hadden...’ Ze schudde weer haar hoofd, denkend aan haar vroegere schaamte en angst. ‘En ik moest snel mijn studie afmaken en geld verdienen, en jullie hadden allemaal geld en tijd in overvloed, en jullie vaders – de vader van Jörg en Christiane was professor, die van jou advocaat, die van Ulrich tandarts met een grote praktijk, en die van Karin dominee. Mijn vader was zijn boerenbedrijfje in Silezië kwijtgeraakt, waarvan hij nauwelijks had kunnen leven, maar dat wel zijn eigendom was, en hij werkte op een melkfabriek. “Ons melkmeisje” noemden jullie me soms, en het was aardig bedoeld, denk ik, maar ik paste niet bij jullie, en jullie gedoogden me min of meer, en als ik was weggegaan...’

Henner probeerde herinneringen te vinden die bij Ilse herinneringen pasten. Had hij zich als iemand gedragen die alles altijd precies wist en tijd in overvloed had? Had hij politieagenten, rechters en politici voor schoften uitgemaakt? Had hij Ilse ‘ons melkmeisje’ genoemd? Het was allemaal ver weg. Hij herinnerde zich de sfeer van de nachten die ze discussiërend hadden doorgebracht, met te veel sigaretten en te veel goedkope rode wijn, hij herinnerde zich het gevoel voortdurend op zoek te zijn en de juiste analyse, de juiste actie te

moeten bedenken, de hooggestemdheid wanneer ze samen plannen maakten en voorbereidingen troffen, en hij herinnerde zich de intense beleving, het intense genot van de eigen kracht wanneer ze een collegezaal hadden bezet of de straat beheersten. Maar waarover ze gediscussieerd en waarnaar ze gezocht hadden en waarom collegezalen en straten moesten worden veroverd, kwam in zijn herinneringen niet voor, en al helemaal niet welke rol Ilse had gespeeld. Had zij voor hen sigaretten gehaald en koffiegezet? Ze studeerde toen kunstgeschiedenis – had zij de affiches gemaakt?

‘Wat goed van je dat je je om Jörg hebt bekommerd. Ik heb hem bezocht toen hij was veroordeeld en je geen verstandig woord met hem kon wisselen. Dat was alles – totdat Christiane een week geleden belde. Is hij erg veranderd?’

‘O, ik heb hem niet bezocht, ik heb hem alleen geschreven. Hij heeft me nooit uitgenodigd.’ Ze keek hem onderzoekend aan, hij wist niet of ze zich verbaasde over zijn langdurige verwaarlozing van Jörg, of over zijn huidige belangstelling voor hem en zijn vraag of Jörg misschien was veranderd.

‘We zullen het zo meteen zien, toch?’

3

Toen Henner was doorgelopen, sloeg Ilse het schrift open en las wat ze had geschreven.

De begrafenis vond plaats op een warme, zonnige dag. Het was een dag waarop je naar een meer had willen gaan, had willen zwemmen, een deken uitspreiden, rode wijn, brood en kaas uitpakken, eten en drinken, je blik op de hemel richten en je gedachten met de wolken mee laten drijven. Geen dag om te rouwen, geen dag om dood te zijn.